

Comitè d'Ètica Assistencial

DIA MUNDIAL DE LA SALUT MENTAL

COMUNICAT

Estat de l'assistència (de la retòrica a la pràctica)

Davant la propera i renovada celebració del Dia Mundial de la Salut Mental és oportú i convenient fer novament un examen de la situació en què es troba la Salut Mental al nostre país. Més concretament, veure en què hem avançat i quina és, per altra banda, la distància que ens queda per recórrer en aquest terreny. Perquè cal recordar que en aquest àmbit hi ha una fita molt clara i precisa: el **2030 marca la data límit del compromís adquirit per l'Estat espanyol per actualitzar i haver posat en ple funcionament els mandats de l'OMS** respecte a les garanties de procediments assistencials que siguin lliures de coerció o violència, de plena participació de la persona atesa en les mesures que es prenguin respecte a la seva salut i de la també plena participació dels representants dels afectats en la planificació de prioritats i dels dispositius propis de la nostra Xarxa de Salut Mental.

En quin moment estem? En concret a Catalunya aquesta tardor, i fruit del treball realitzat pel Pacte Nacional per a la Salut Mental, el Govern haurà d'abordar què és el que considera prioritari per assolir els objectius de l'OMS. En aquest sentit, no volem deixar de tenir present que a escala mundial, malgrat el molt treball realitzat i amb canvis esperançadors, **continua havent-hi una inacció mundial respecte a l'estatus quo que reforça el cercle viciós de discriminació, desapoderament, coerció, exclusió social, i injustícia**. Inacceptables, tal i com indica el Relator Especial de les Nacions Unides.

Recordem que **no hi ha salut sense salut mental, i que no hi ha bona salut i benestar mentals sense adoptar un enfocament basat en els drets humans**. Existeix una necessitat urgent d'invertir en salut mental, malgrat que els diners no haurien de ser el punt més valorat en els debats, sinó el suport a la dignitat i el benestar com imperatiu dels drets humans. L'OMS observa que a nivell mundial la dificultat més gran per

l'efectivitat del dret a la salut mental no resideix en les persones i a la càrrega global de trastorns mentals, sinó que més aviat **el principal impediment es deu a la càrrega estructural, política i global d'obstacles que produeixen els arcaics sistemes d'atenció a la salut mental, sotmesos a la inèrcia acumulada pel gran predomini del model bio-mèdic en detriment d'altres enfocaments psico-socials.**

Es tracta de qüestions per a nosaltres no alienes i sí de rabiosa actualitat: aquest darrer estiu s'ha inaugurat en un conegut i prestigiat hospital de la nostra capital una sala d'internament infanto-juvenil (amb habitació d'aïllament inclosa) que seria una clara mostra de com el vell estatus quo continua dominant en detriment de la prioritització d'un nou model d'atenció en el propi medi i totalment respectuós amb els drets de les persones afectades (atenció no-coercitiva, presa de decisions conjunta, no obligatorietat d'internament, etc.). **El futur ja és avui i a qui li correspongui haurà de decidir si posem com a fonament de l'atenció en Salut Mental els drets humans, o mantenim un *establishment* que ja sabem obsolet i, per tant, políticament inviable.** Sense oblidar que encara continuen realitzant-se als centres assistencials contencions mecàniques, electroxocs amb consentiments informats signats sota pressions o que continua havent-hi centres de llarga estada (d'anys) amb habitacions on dormen 4 adults, trasllats policials de pacients; sense oblidar l'idioma de la persona atesa, entre les mesures més denunciades.

De cara a aquesta propera presa de decisions, esperem i desitgem que el Govern entomi amb valentia i fermesa els canvis necessaris i que ell i tots els agents socials tinguin present la conclusió 86 del Relator Especial de Nacions Unides de 2020, on, entre altres recomanacions, demana als estats que:

- Promoguin la salut mental augmentant el suport financer a programes sostenibles i transversals que redueixin la pobresa i les desigualtats, la discriminació per tots els motius i la violència en tots els entorns, de manera que **s'abordin eficaçment els principals determinants de la salut mental**, sempre des dels **sistemes públics de Salut**, a fi de no crear una nova discriminació.
- Estableixin fermament els drets humans i la justícia social com **valors fonamentals en qualsevol intervenció en salut mental** (no privació de llibertat, no mètodes coercitius ...).
- Inverteixin en **investigacions basades en els drets dels pacients** per a una millor salut mental, incloent-hi les **accions preventives pertinents**.

- Inverteixin en serveis de salut mental que tinguin en compte les necessitats dels infants i adolescents centrats en la família i basats en la comunitat tot i **evitant els incentius financers o d'altre tipus que fomenten l'internament en institucions, l'exclusió social i l'ús excessiu de psicòtrops**. Recordem que una adequada intervenció en edats primerenques constitueix un dels principals factors preventius i de protecció.
- Es promoguin les iniciatives assistencials basades en els drets, **apostant per la diversitat de models o orientacions clíniques** amb dècades d'eficàcia verificada. A tall d'exemple, i d'entre altres, citem el Diàleg Obert, Portes Obertes, Medicació Consensuada... tal i com indica el principi de bones pràctiques del Consell d'Europa.
- **S'imposa una radical modernització en la formació i investigació mèdiques, en les que cal integrar-hi els drets humans**, posant l'accent en la necessitat de reduir totalment i eliminar la coacció, la medicalització excessiva, la institucionalització i totes les formes de discriminació contra totes les persones amb problemes de salut mental.

Entenem que, d'acord amb les declaracions del Relator Especial de NU 2020, i a fi que algunes mesures possibles no siguin més que un simple "maquillatge", només amb un canvi radical de mentalitat, cultura i criteris de prioritització que cal començar a implementar ja -el camí és llarg i ple de reptes -, podem assolir uns nivells de qualitat assistencials adequats als compromisos adquirits amb la comunitat internacional.

Comitè d'Ètica Assistencial

Fundació Congrés Català de Salut Mental

Barcelona, octubre 2023